

Egli, E.:

ÚJ IRÁNYZAT AZ AMERIKAI SZABADPOLC-RENDSZERŰ KÖNYVTÁRAKBAN

.....

A szabadpolc-rendszerű kölcsönzés bizonyára hatalmas olvasnivaló tömeget vonz, csupán ezzel azonban még nem sokat érünk el. Az "open shelf" /szabadpolc/ azonnal ismét "closed shelf"-é /zárt raktárrá/ lesz ott, ahol a könyvtári állomány egy bizonyos kötetszámot meghalad és raktározása tudományos osztályozási elvek szerint történik. Az amerikai közművelődési könyvtárakban rendszerint még mindig a Dewey-féle decimális szám a raktári jelzet. A kartotékoktól irtozó laikus elvárják a csoportok és alcsoportok áttekinthetetlen tömegében és amennyiben nem akarja magát a véletlenre bízni - éppen úgy, mint a zárt raktáru könyvtárakban - a könyvtáros segítségét kell igénybe vennie.

Ezért hozták létre a nagyobb "Public Library"-k, - mindenekelőtt Detroit-ban és Boston-ban - az ugynevezett "Reader Interest Room" /Ami az olvasót érdekli.../ elnevezésű terem, ami olyan tetszést aratott, hogy a külvárosokban létesített új fiókkönyvtárakat teljesen a "reader interest categories" /az olvasót érdeklő tárgykörök/ szerint rendezték be.

Nem más ez, mint pszichológiailag kissé kidiszitett megjelölése a világ legegyszerűbb dolgának: a könyvtáros újra egyszerű magánemberre válik, aki megkísérli, hogy egy kis rendet teremtsen könyvespolcain. A Newark-i Public Library /N.J./ a következőképpen magyarázza ezt a közönségnek: "A könyveket ebben a helyiségben az "olvasók érdeklődésének" megfelelően helyeztük el. Ez egy új szakkifejezés a tag szakterületek vagy bizonyos tevékenységek szerint történő csoportosítás megjelölésére, tekintet nélkül a szakszámra. Az "Otthonod" kategóriában pl. egészen különböző, mégis rokon olvasmányanyag található a házipitőről, a vásárlásról, az első segélyről, a biztosításról, a kertészetről és egyéb olyan dolgokról, amik a háztartáshoz tartoznak."

Kedvelt kategóriák pl. "Our American Heritage" /Amerikai örökségünk/, "Living in the 20th Century" /Élet a XX. században/, "It Matters What You Think /Ami Önt érdekli/, "Living Dangerously" /Veszélyes élmények/ - /felfedezőutak, kalandok, személyes háborús élmények/, vagy mint tapintatos ösztönzés a "Have You Ever Wondered?" /Csodálkozott Ön már valaha?/ elnevezésű kategória.

Amint látjuk, az új rendszer alapelve a csoporttárgyszó eredeti megformulázása. Ennek gyakran az a célja, hogy az elkoptatott fogalmakat népszerűbb köntösbe öltöztesse. Így például "Életrajzok" helyett

azt a kifejezést használja, hogy: "Érdekes emberek" /Such Interesting People/, "Vallás és pszichológia" helyett "Lélek és szellem" /Mind and Spirit/, "Földrajz" helyett "Világjárás" /Going Places/, "Színház" helyett "A rivalda mögött" /Behind the Footlights/, "Humor" helyett "Ne olyan komolyan" /Not So Serious/.

Látszólag magától értetődő alapelv az is, hogy minden csoporttárgyszó és állványfelirat szembetűnő legyen. Nagyon kedvelt a fehér plastik-betűs felírás, amelyet csak kevéssel a szemmagasság felett helyeznek el az állványon, vagy gombostűvel rátűznek egy parafalapra. A figyelemnek ez a megragadása hozzájárul ahhoz, hogy könnyebb legyen a tájékozódás és a kívánt könyv előtérbe kerüljön; különösen fontos ez a gyermekkönyvtárban és a "Young Adult Section"-ban /A fiatalok osztályán/. Ennek érdekében az üres falsíkokat, szekrényajtókat, vagy a könyvszekrények homlokzati részeit szívesen borítják be parafával, vagy másfajta olyan anyaggal, amelyre illusztrációkat, plakátokat, könyvborítékokat tehetnek és azokat gyorsan cserélhetik.

A rendezés legfontosabb elve, hogy az állomány könnyen cserélhető, ill. gyorsan és fáradtság nélkül átcsoportosítható legyen. Még a helyi vagy csak szórványosan fellépő olvasói érdeklődés is igényt tarthat arra, hogy kielégítsék. A több százezer kötetes Public Library-k azért részesítik előnyben azt a módszert, amely csak 5000 kötetet helyez el a "Reader Interest", vagy "Popular Reading Room"-ban. /Az átlagolvasót legjobban érdeklő könyvek olvasóterme./ Ezt az anyagot azonban, gyakran a szépirodalom teljes kirekesztésével, az összállományból állandóan fel kell újítani.

Ennek az állandó és szükségszerű cserének, amelyet a legkisebb munkával kell megoldani, a katalógusban is érvényesülni kell. Természetesen sok Popular Reading Room-nak saját kartotékja van, amelyet mindig ajourban tartanak. Itt-ott azonban a főkatalógusba, a betűrendes rész elé egy színes, felül jobbról, alul balra haladó átlósan szabott lapot helyeznek el, amely szabadon hagyja a rendezőt és amelyen a következő megjegyzés látható: "Ez a könyv /vagy a könyv egyik példánya/ a Popular Reading Roomban van". Nem találtam azonban egyetlen megnyugtató megoldást sem a közelebbi raktári jelzet számára magán a könyvön. Azon, hogy ne kelljen a könyv hátát átcimkézni, vagy átírni, a Boston Public Library-ban, pl. úgy segítenek, hogy a decimális számot a könyv hátán meghagyják, az ideiglenes raktári jelzetet viszont ceruzával a könyv felső részére írják; ez azonban kissé primitív és szépnek éppen nem mondható szükségmegoldás.

Ahhoz, hogy a könyvet egyértelmű, ha csak átmeneti raktári jelzettel is ellássuk, természetesen ismét számok, illetve betűk és számok igénybevételét teszi szükségessé. A kategóriákat számozni kell, s ugyanúgy a könyvállványokat is. Néhány amerikai Public Library, amely magáévá tette ezt az olvasó érdeklődésének megfelelő csoportosítást, úgy látszik, ismét nagyarányú osztályozásokban vész el; ez aztán új néven a régi hibához vezet: a könyvtáros ugyan megkönnyíti a maga dolgát, de megnehezíti az olvasót.